
Bruk av lesekartleggingsprøver som utgangspunkt for veiledning

Ellen Heber, Lesesenteret

Universitetet
i Stavanger

Lesesenteret

Lesing er.....

- avkoding multiplisert med forståelse. Når én av faktorene går mot null, vil produktet gå mot null, uavhengig av størrelsen på den andre faktoren. (Gough & Tunmer, 1986)
- en del av den totale språklige kommunikasjonen som går ut på å formidle og motta meningsfulle budskap via ulike kanaler. (Austad, 1997)
- å gjenskape et forestillingsinnhold på grunnlag av en identifikasjon av tekstens ord og forhåndkunnskap til den aktuelle tekstens begrepsverden. (Elbro, 2001)
- et interaktivt samspill mellom tekst og leser i en gitt kontekst. (Gabrielsen, 2002)

Lesesenteret

Universitetet
i Stavanger

Lesing - delferdigheter

(Bearbeidelse av Haastrup, 1993)

Universitetet
i Stavanger

Literacy - begrepet

- Et utvidet lesebegrep

”The ability to understand and use those written language forms required by society and/ or valued by the individual.”

(Campbell, Kelly, Mullis, Martin, Sainsbury, 2001)

”Evne til å forstå og bruke de skriftspråksformer som regnes som nødvendig av samfunnet og/ eller verdsettes av det enkelte individ.”

Åse Kathrine Gjesten -08

Lesesenteret

Kunnskapsløftet – Literacy tradisjonen

- KL-06 vektlegger leseferdigheter knyttet til bruk av kunnskap både i en samfunnskontekst og ut i fra et individuelt perspektiv. (Se KL-06 s.39)

➔ grunnleggende ferdigheter

➔ kompetansemål

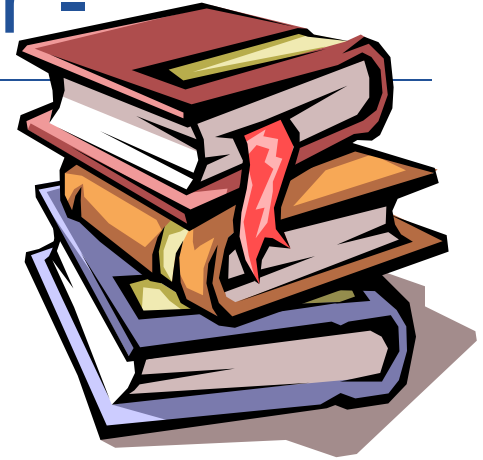
➔ læringsstrategier

Åse Kathrine Gjestsen -08

Lesesenteret

Kompetansemålene i norsk - plassering og hovedområder -

- Etter 2. årstrinn
  - Etter 4. årstrinn
  - Etter 7. årstrinn
  - Etter 10. årstrinn
-
- Etter Vg1 studieforbredende og Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram
  - Etter Vg2 studieforbredende utdanningsprogram
  - Etter Vg3 påbygging til generell studiekompetanse
  - Etter Vg3 studieforbredende utdanningsprogram
-
- Muntlige tekster
  - Skriftlige tekster
  - Sammensatte tekster
  - Språk og kultur

Lesesenteret

Kompetansemål etter 2. årstrinn

Skriftlige tekster

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- vise forståelse for sammenhengen mellom språklyd og bokstav og mellom talespråk og skriftspråk
- trekke bokstavlyder sammen til ord
- lese store og små trykte bokstaver
- lese enkle tekster med sammenheng og forståelse
- bruke enkle strategier for leseforståelse
- bruke egne kunnskaper og erfaringer for å forstå og kommentere innholdet i leste tekster

Lesesenteret

Universitetet
i Stavanger

Kompetansemål etter 10. årstrinn

Skriftlige tekster

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese og skrive tekster i ulike sjangrer, både skjønnlitterære og sakpregede på bokmål og nynorsk; artikkel, diskusjonsinnlegg, formelt brev, novelle, fortelling, dikt, dramatekst og kåseri.
- bruke lesestrategier variert og fleksibelt i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa
- orientere seg i store tekstmengder for å finne relevant informasjon
- lese kritisk og vurdere teksters troverdighet
- begrunne egne tekstvalg med utgangspunkt i egne lesepreferanser og formålet med lesingen
- formidle muntlig og skriftlig egne leseerfaringer og leseopplevelser basert på tolking og refleksjon
- uttrykke seg presist og med variert og nyansert ordforråd i ulike typer tekster på bokmål og nynorsk

Lesesenteret

Universitetet
i Stavanger

Oversikt over plassering av nasjonale prøver og kartleggingsprøver

Leseforståelse 1. årstrinn	Vår 2009	Obligatoriske kartleggingsprøve
Leseforståelse 2. årstrinn	Vår 2008	Obligatoriske kartleggingsprøve
Leseforståelse 3. årstrinn	Vår 2010	Obligatoriske kartleggingsprøve
Lesep prøve 5. årstrinn	Høst 2008	Nasjonal prøve
Lesing 6. årstrinn	Vår 2011	Frivillig kartleggingsprøve
Lesep prøve 8. årstrinn	Høst 2011	Nasjonal prøve
Lesing Vg1	Høst 2010	Obligatoriske kartleggingsprøve

Lesesenteret

Universitetet
i Stavanger

Hensikten med kartleggingsprøvene i lesing

- Hente ut de 20 % svakeste leserne
- Være et redskap for lærerne i det videre arbeidet:
  - Hvordan leser eleven (klassen) i forhold til normeringsutvalget
    - kvalitativ vurdering
    - strukturerte samtaler
  - Hva en eventuell stagnasjon kan skyldes
    - videre kartlegging
    - viderehenvisning
- Danne grunnlag for tiltak på bakgrunn av elevens
  - sterke sider
  - manglende ferdighet(-er)
- Måling av utvikling av leseferdighet
  - som forventet eller bedre
  - forsinkelse eller stagnasjon

Lesesenteret

Innholdet i leseprøvene

- 1. årstrinn
  - Alfabetprøver, grafem-morfemprøver
  - ord- og setningslesing (ikke kompetansemål)
- 2. årstrinn
  - Alfabetprøve
  - Ord- og setningslesing
  - Tekstlesing med oppgaver (siste prøve m/normalfordeling)
- 3. årstrinn
  - Ordkjedeprøve, ord- og begrepsprøver
  - Tekstlesing med oppgaver
- 6. årstrinn (ikke klar)
  - Ordkjedeprøve med henvisning til prøven for lavere trinn
- Vg. 1
  - Ordkjedeprøve
  - Tekstlesing med oppgaver
  - Egenvurdering

Lesesenteret

Universitetet
i Stavanger

Innholdet i Idehefte for 1. og 2. årstrinn

- Kartleggingsprøvenes teoretiske forankring
- Læringsbetingelser og utvikling mot fonemisk bevissthet
- Læringsoppgaver i tilknytning til alfabetnivået i skriftspråket
- Læringsoppgaver i tilknytning til ordnivået i skriftspråket
- Læringsoppgaver i tilknytning til leseforståelsen
- Kartleggingsprøven for 1. årstrinn
- Kartleggingsprøven for 2. årstrinn
- Statistisk bearbeiding av kartleggingsprøvene

Lesesenteret

Universitetet
i Stavanger

pedagogiske
tiltak

tilrettelegging/
tilpasning

kompensatoriske
tiltak

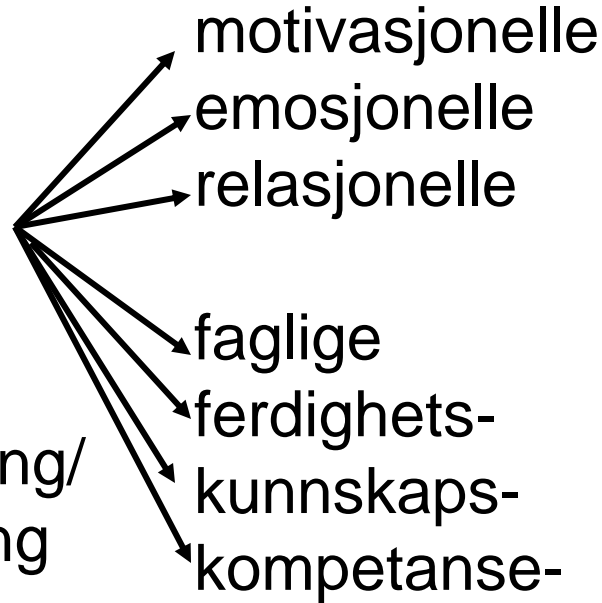
MÅL

struktur/
systematikk

evaluering/
justering

- Kartlegging/diagnostisering
- grunnleggende ferdigheter
  - sterke sider/-svake sider
  - motivasjon/-holdninger
  - metakognisjon/-strategier
  - kreativitet/-humor

Lesemål

- Lære en ny bokstav
- Rettskriving
- Lære noen nye ord (hvilke?)
  - Læreren finner ord
  - Eleven finner ord
- Lære leseknep (skumlese, bruke hjelp i boka, bruke bilder for å forstå, register, ordforklaring)
- Lære å bruke ordbok
- Lære å stille spørsmål til teksten (Fagbok i bruk s 36 – 38)
- Studere struktur (avsnitt, overskrifter, oppbygging)
- Lære en struktureringsstrategi: Tankekart, nøkkelord, venndiagram
- Studere språk (syntaks, stil, metaforar, ordlaging)
- Gå dypt inn i skjønnlitteratur – personkarakteristikk, struktur.....
- Se ei sak fra flere sider

Lesesenteret

Universitetet
i Stavanger

Lærerenes rolle

Buntling, Mette: "Fagbok i bruk"

Prinsipper og nøkkel-elementer	Aktuelle Sjekkpunkt:	Ja, spesifiser	Noe, spesifiser	Nei
Bakgrunnskunnskap	<ul style="list-style-type: none"> • Ga jeg elevene mulighet til å hente fram egen bakgrunnskunnskap før lesing? • Jobbet jeg med viktige begreper? • Forfatterens håndverk?			
Klare mål	<ul style="list-style-type: none"> • Gjorde jeg det klart for elevene hva de skulle gjøre og hva jeg forventet at de skulle lære?			
Aktive elever	<ul style="list-style-type: none"> • Var elevene aktive? Hvordan? • Hvordan tilrettela jeg for forskjellige aktiviteter? • Skrev de noe om hva de lærte eller hvordan de lærte?			
Bearbeiding av informasjon	<ul style="list-style-type: none"> • Bearbeidet og organiserte elevene lærestoffet på forskjellige måter?			
Metakognisjon	<ul style="list-style-type: none"> • Hadde elevene mulighet til å reflektere over hvordan de lærte det de lærte?			
Modellering	<ul style="list-style-type: none"> • Modellerte jeg forskjellige strategier og tilnæringsmåter som elevene kunne ta utgangspunkt i?			

Eksempler fra **LESELOS** (Helgevold & Engen, 2009)

Sentrale faktorer	Lese-fase	Eksempler på delferdigheter	Mestrer selv-stendig	Mestrer m/ støtte av lærer	Mestrer sammen m/ andre
Måletting (5)	F	Uttrykke formålet med lesing			
	U	Endrer lese måte ved behov			
Før-forståelse	F	Orienterer seg i teksten			
	U	Vurderer (opprettholder, fornyer eller forkaster) egne antakelser			
Koding (3)	U	Leser med fart og intonasjon tilpasset innholdet			
Ordforråd (4)	F	Ser etter ord i teksten som er markert på spesielle måter og finner ut hva de betyr			
	U	Lærer seg nye (ofte fagspesifikke) ord			
	E	Bruker nye ord i presentasjonen			
Lese-forståelse (6)	U/E	Gjengir innholdet i teksten (nivå 1)			
	U/E	Analysere og vurderer tekstens form og innhold (nivå 6)			
Meta-kognisjon (2)	U/E	Kontrollerer egen forståelse			
	F/U/E	Reflekterer over anvendt lesestrategi			

Leselogg for .....

/ -

		Ofte	Av og til	Sjelden
Før jeg begynner å lese...	...vet jeg hensikten med å lese teksten (lære, forstå, oppleve osv.)			
	...skaffer jeg meg oversikt over teksten (sett på innholdsfortegnelse, overskrifter, illustrasjoner osv.)			
	...benytter jeg mine egne forkunnskaper og erfaringer for å foregripe innholdet			
Mens jeg leser...	... tilpasser jeg lesefart og lese måte til sjanger og innhold			
	...sjekker jeg ut ord jeg ikke forstår og prøver å lære dem			
Etter at jeg har lest kan jeg... (etter Blooms taksonomi)	...gjengi innholdet i teksten			
	...strukturere informasjon i teksten			
	...stille spørsmål fra teksten			
	...trekke slutninger med utgangspunkt i teksten			
	...sammenligne momenter i teksten (personer, steder, idéer, fakta osv.)			
	...analysere og vurdere tekstens form og innhold			
Når jeg er ferdig...	...tenker jeg over hvorfor jeg lærte og om jeg jobbet lurt			
	...vurderer jeg om jeg må jobbe mer for å oppnå hensikten eller målet ved lesingen			